

Arkadiusz Niedziółka

STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU TURYSTYKI NA ORAWIE

1. WSTĘP

Orawa to kraina historyczna w Europie Środkowej w dorzeczu rzeki Orawy, której większa część znajduje się na terenie Słowacji. Otacza Tatry od zachodu i północnego zachodu, graniczy z Podhalem i Liptowem. Głównymi miejscowościami części polskiej są Jabłonka i Lipnica Wielka, zaś na Słowacji: Dolny Kubin, Trzciana, Namiestów, Twardoszyn, a także ośrodki wypoczynkowe: Zuberzec i Orawice.

Orawa to kraina historyczno-etnograficzna położona niegdyś na pograniczu polsko-węgierskim, a dzisiaj polsko-słowackim. Do Polski należy tylko niewielki skrawek Górnej Orawy. Przymiata do południowych stoków Babiej Góry, otoczona jest od północy Pasmem Polic i Pasmem Podhalańskim, oddzielona wododziałem europejskim od Podhala i granicą państwa od Słowacji. Ze względu na swoją historię i położenie jest obszarem niezwykle interesującym. Krajobraz Orawy tworzą niezbyt wysokie, łagodne grzbiety rozcięte płytkimi dolinami potoków. Charakterystyczne są również rozległe kompleksy torfowisk, podmokłych łąk i bagnistych lasów sosnowych, a ich płaski i na pozór monotony krajobraz jest uderzającym elementem tej krainy. Orawa to kraina słońca, bujnej przyrody i ciszy.

Ziemia obiecana dla turystów, rowerzystów, narciarzy biegowych, na których czekają setki kilometrów naturalnych ścieżek leśnych¹.

Obecnie Polska Orawa liczy 14 miejscowości. W skład gminy Jabłonka wchodzi 7 wsi: Jabłonka, Chyżne, Lipnica Mała, Zubrzyca Górna, Zubrzyca Dolna, Orawka i Podwilk. Do Gminy Lipnica Wielka należą natomiast 2 wsie: Lipnica Wielka i Kiczory. Z kolei 5 pozostałych wsi orawskich należy do gmin podhalańskich: Piekelnik, Podszkle, Bukowina do Gminy Czarny Dunajec, a Podsarnie i Harkabuz do Gminy Raba Wyżna².

Część polska zamieszкана jest przez Polaków i Słowaków, podobnie jak część słowacka (powiaty namiestowski i twardoszyński), oraz Słowaków (powiat dolnokubiński).

2. HISTORIA REGIONU

Po I wojnie światowej wybuchł spór pomiędzy Polską a Czechosłowacją o przynależność regionu. Generalny podział narodowościowy był taki, że w Górnej Orawie zamieszkiwała ludność polska, a w Dolnej – słowacka. Planowany plebiscyt nie odbył się, gdyż Polska podczas wojny z bolszewikami zgodziła się na podział bez pytania zainteresowanej ludności o zdanie – Rzeczypospolitej przypadło 12 wsi w Górnej Orawie. W 1924 r. dokonano wymiany terytoriów – Polska otrzymała resztę wsi Lipnica Wielka (część wsi należała już do Polski), a w zamian oddała wsie Głodówka i Sucha Góra.

W 1938 r. rząd Polski, wykorzystując osłabienie Czechosłowacji po układzie monachijskim, zwrócił się do Pragi z ultimatum o oddanie niewielkich fragmentów terytorium Orawy (m.in. wsi przekazanych przez Polskę w 1924 r.). Pozostały one w granicach Rzeczypospolitej niecały rok – po wybuchu II wojny światowej odzyskała je Słowacja, a później Czechosłowacja.

Teren Polskiej Orawy był jednorodny etnicznie – został zasiedlony przez polskich osadników z Małopolski nizinnej i Żywiecczyzny; w osadnictwie brała też w niewielkim zakresie udział ludność wołoska³.

Obecny obszar terytorialno-administracyjny Orawa zamieszczony jest na zdjęciu 1.

¹ <http://www.baltic.oferuje.pl/orawa.htm>

² <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=10>

³ R. Kantor, *Między identyfikacją narodową a regionalną. Przypadek Polskiej Orawy*, „Studia Etnologiczne i Antropologiczne” 1997, t. 1, s. 149.

Zdjęcie 1. Mapa Orawy

Źródło: [http://pl.wikipedia.org/wiki/Orawa_\(region\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Orawa_(region))

3. ROZWÓJ TURYSTYKI I STAN BAZY NOCLEGOWEJ W POLSKIEJ CZĘŚCI ORAWY

Na terenie polskiej Orawy mogą być uprawiane różne formy turystyki. Turyści często uprawiają różne rodzaje turystyki kwalifikowanej, m.in. turystykę pieszą, górską, rowerową, jeździeczą. Często odwiedzający ten region korzystają z ofert gospodarstw agroturystycznych, a więc uprawiają agroturystykę. Nierzadko motywem przyjazdów turystów jest chęć poznania walorów turystycznych, zarówno przyrodniczo-krajobrazowych, jak i kulturowych Orawy. W tym przypadku można mówić o uprawianiu w regionie turystyki krajoznawczej.

Głównymi czynnikami rozwoju usług turystycznych są walory turystyczne i infrastruktura turystyczna. W niniejszym rozdziale omówione zostanie zagospodarowanie turystyczne i jego części składowe. Najważniejszym elementem infrastruktury turystycznej jest baza noclegowa oferująca usługi noclegowe. Są one związane z wynajmem turysty noclegu na określony czas poza miejscem jego zamieszkania⁴.

Na Orawie funkcjonują różne obiekty noclegowe. Swoje usługi oferują hotele, pensjonaty, domy wycieczkowe, gospodarstwa agroturystyczne oraz kwatery pry-

⁴ W. W. Gaworecki, *Turystyka*, Warszawa 2003, s. 310.

watne. Poza bazą noclegową wśród elementów zagospodarowania turystycznego należy wymienić jeszcze bazę żywieniową, dostępność komunikacyjną oraz bazę towarzyszącą⁵. Ta ostatnia umożliwia turystom spędzanie czasu wolnego w interesujący sposób, uatrakcyjniła im pobyt poprzez ofertę szerokiej gamy różnych usług rekreacyjnych.

Na Orawie usługi o największym standardzie są oferowane turystom przez dwa hotele. W Chyżnym znajduje się Hotel „Zajazd Chyżne”, który dysponuje 48 miejscami noclegowymi w pokojach 2, 4-osobowych z łazienkami, TV, telefonem, stałym łączem internetowym. Z kolei w Chyżne-Granica znajduje się Motel „Pafex” posiadający łącznie 30 miejsc noclegowych w pokojach 1, 2, 3, 4 i 5-osobowych z łazienkami, TV, telefonem⁶. Ofertę Tyc hoteli można znaleźć w Internecie na Orawskim Portalu Turystycznym.

Na wspomnianym portalu widnieje również oferta tzw. Domów Orawskich. Zamieszczona jest tutaj oferta siedmiu tego rodzaju obiektów noclegowych. Są to piękne i stylowe drewniane domy, które cieszą się dużym zainteresowaniem turystów.

Na portalu znajdują się także oferty 26 gospodarstw agroturystycznych. Tego rodzaju obiekty WBN (Wiejskiej Bazy Noclegowej) znajdują się w Jabłonce, Lipnicy Wielkiej, Kiczorach, Podwilku, Zubrzycy Dolnej i Zubrzycy Górnej. Na stronie tej można znaleźć informacje dotyczące wielkości i liczby pokoi gościnnych oraz oferowanych różnego rodzaju usług rekreacyjnych, np. grill, plac zabaw, boiska do gry itd. Przy każdym obiekcie jest ponadto umieszczony adres internetowy gospodarstwa, gdzie można zapoznać się bardziej szczegółowo z jego ofertą.

Inne obiekty noclegowe, których oferta zamieszczona jest na Orawskim Portalu Turystycznym to:

- 4 pensjonaty („Nad Potokiem”, „Babiogórska”, „Za Borem”, „Drawski Bór”);
- 2 domy wczasowe („Pod Danielkami” i „U Kazika”);
- 2 campingi („Domki campingowe i pole namiotowe” i „Madejowe Łoże”);
- 1 schronisko („Schronisko PTTK na Hali Krupowej”).

⁵ J. Warszyńska, A. Jackowski, *Podstawy geografii turystyki*, Warszawa 1978, s. 29.

⁶ <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=21>

4. WALORY TURYSTYCZNE ORAWY POLSKIEJ

Czynnikami rozwoju turystyki, obok infrastruktury turystycznej, są walory turystyczne. W literaturze przedmiotu istnieją różne ich podziały, które dokonywane są według różnych kryteriów. Generalnie przyjmuje się dwa kryteria, które dotyczą genezy powstawania walorów oraz ich funkcji jakie spełniają.

Walory turystyczne, biorąc pod uwagę ich pochodzenie, można podzielić na⁷:

- walory przyrodnicze (środowiska naturalnego),
- walory antropologiczne (kulturowe).

Z kolei biorąc pod uwagę podział walorów ze względu na funkcje, które pełnią można wyróżnić⁸:

- walory wypoczynkowe,
- walory krajoznawcze,
- walory specjalistyczne.

Na Orawie występują różnego rodzaju liczne walory turystyczne. Poniżej dokonana zostanie ich zwięzła charakterystyka.

Region Orawy może poszczycić się występowaniem licznych walorów specjalistycznych, predestynujących go do uprawiania różnych form turystyki kwalifikowanej. Wśród najważniejszych walorów można wyróżnić walory służące uprawianiu turystyki rowerowej, narciarskiej, konnej i pieszej.

W regionie tym istnieje wiele tras rowerowych o różnym stopniu trudności. Najdłuższą trasą rowerową, a zarazem o stopniu trudności: trudny, jest trasa biegnąca z Zubrzycy Górnej (Zimna Dziura) do Podwilka. Długość trasy wynosi 34 km. Istnieje także pięć pętli rowerowych drogami asfaltowymi. Najdłuższą z nich jest Wielka Pętla Orawska o długości 200 km⁹.

W regionie Orawy wśród różnych walorów specjalistycznych można wyróżnić ponadto trzy trasy narciarskie¹⁰

- Kiczory (Remiza OSP) – Zosiakowa Polana (Gajówka Królowa) – Rajsztąg (długość trasy ok. 3 km);
- Lipnica Wielka (Centrum) – Droga Rabczycka – Granica Państwa (długość trasy ok. 4 km);

⁷ Z. Kruczek, A. Kurek, M. Nowacki, *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki*, Kraków 2003, s. 101.

⁸ B. Meyer (red.) *Wybrane aspekty obsługi ruchu turystycznego*, Szczecin 2004, s. 32.

⁹ <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=15>

¹⁰ <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=16>

- Zubrzyca Górna (Szkola) – Zakamionek – Lipnica Mała (Zagrody) – Zakamionek – Zubrzyca Górna (Szkola) (długość trasy ok. 8 km).

W rejonie Orawy wytyczono wiele malowniczych szlaków konnych. PTTK wytyczył Transbeskidzki Szlak Konny, który liczy 600 km i jest to najdłuższy w Polsce górski szlak jeździecki. Prowadzi od Brennej w Beskidzie Śląskim do Wołosatego leżącego na krańcu Bieszczad. Trasę tą można podzielić na dwa krótsze odcinki: Beskidzki i Bieszczadzki. Beskidy nadają się znakomicie do turystyki jeździeckiej.

Na terenie Polskiej Orawy trasa prowadzi z Przełęczy Krowiarki (1012 m. npm.) do Zubrzycy Górnej, do Gospodarstwa Agroturystycznego Joanny i Stanisława Omylak. Prowadzą oni Ośrodek Górskiej Turystyki Jeździeckiej posiadający Certyfikat Afiliacji przy PTTK. Stąd dalej trasą do Zubrzycy Dolnej, Orawki, Ludźmierza i Bukowiny Tatrzańskiej.

Na polskiej Orawie można również uprawiać turystykę pieszą. W regionie wyodrębniono dziewięć pieszych szlaków turystycznych¹¹:

- Jabłonka – Wiertelowski Dział – Lipnica Mała – Kiczory – Zosiakowa Polana – Polana Stańcowa – Babia Góra. Czas przejścia ok. 7 godz.;
- Polana Stańcowa – Granica Państwa – Gajówka Hviezdoslava – Chata Slana Voda Czas przejścia ok. 2 godz.;
- Polana Stańcowa – Rajsztąg – Zubrzyca Górna Ochlipów (dawny Pański Chodnik) Czas przejścia ok. 2 godz.;
- Polana Stańcowa – Rajsztąg – Hala Śmietanowa – Przełęcz Lipnicka Czas przejścia ok. 2 godz.;
- Winiarczykowa – Polana Piaskowa – Polana Styrułowa – Granica Państwa – Przełęcz między Czyżów Wierszkiem a Przyporem (uruchomiony – jesień 2008). Czas przejścia ok. 2 godz.;
- Zubrzyca Dolna – Groń – Orawka Kościół – Podwilk Danielki – Podszkle – Bukowina Osiedle – Przełęcz Pod Żeleźnicą. Czas przejścia ok. 5 godz.;
- Polica – Przełęcz Zubrzycka – Kieczura – Przełęcz Nad Wąwozem – Wolnik – Beskidy – Przełęcz Spytkowicka – Łysa Góra – Leszczak – Żeleźnica. Czas przejścia ok. 7 godz.;
- Przełęcz Krowiarki – Syhleć – Kiczorka – Polica – Kucałowa Przełęcz (Hala Krupowa) – Sidzina – Wielka Polana. Czas przejścia ok. 4 godz.;
- Przełęcz Krowiarki – Sokolica – Kępa – Diablak. Czas przejścia ok. 2,5 godz.

¹¹ <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=14>

Obok walorów specjalistycznych istotną rolę w rozwoju ruchu turystycznego na Orawie odgrywają liczne walory krajoznawcze. Wśród nich wyróżnić można walory kulturowe i przyrodnicze.

Bardzo interesujące są walory kulturowe w regionie polskiej Orawy. Przebiega tutaj Szlak Architektury Drewnianej. W regionie tym szlak objął dwa cenne obiekty: Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy oraz kościół pw. Jana Chrzciciela w Orawce.

Orawa niegdyś była zasiedlona przez pasterzy wołoskich i rolników z Małopolski. To połączenie wytworzyło wyjątkową kulturę, którą możemy podziwiać i poznać w Zubrzycy Górnej. Utworzono tu w 1955 r. skansen. Na terenie muzeum usytuowanych jest wiele zabytkowych obiektów. Najcenniejszym jest zespół dworski złożony z dworku, stodół i parku. Muzeum w Zubrzycy jest miejscem, w którym można obejrzeć domy z pomieszczeniem na piętrze służącym za skarbiec i spi-chlerz zwane zwyżką. Organizowane są też różne imprezy folklorystyczne i wystawy malarskie¹².

Skansen jest główną atrakcją turystyczną Orawy. Zajmuje obszar 10 ha a jego centralnym obiektem jest dwór Moniaków – pierwszych sołtysów Zubrzycy. Starsza część dworu pochodzi z XVII wieku, a nowsza część datowana jest na 1784 rok. Przy dworze zachowały się takie budynki gospodarcze, jak: owczarnia, stajnia, chlewnia i wozownia. Obecnie w skansenie znajduje się ok. 40 obiektów, są to charakterystyczne dla Orawy chaty z wyżką, lamus plebański, chata czwórka, karczma, pasieka oraz chłopskie zakłady przemysłowe: tartak, folusz, olejarnia¹³.

Na zdjęciach 2 i 3 przedstawiony jest Skansen Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej.

Najcenniejszym zabytkiem na Orawie jest Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Orawce, z XVII wieku. Jest to budowla drewniana konstrukcji zrębowej, ze ścianami obitymi gontami z jedną nawą, sklepioną drewnianym stropem z zaskrzy-nieniami. W pierwszej połowie XVIII w. dobudowano na osi prezbiterium murowaną kaplicę Matki Boskiej Bolesnej. Świątynia jest nakryta dwuspadowym dachem gontowym. Wieża izbicowa, konstrukcji słupowej, z kruchtą w przyziemiu, nakryta pierwotnie barokowym hełmem baniastym z latarnią, który w 1901 roku zastą-piono iglistym z czterema wieżyczkami po rogach¹⁴.

Wnętrze tej świątyni to istny skarbiec i malowana epopeja dziejów Górnej Orawy. Ołtarz główny, pochodzący z początku XVIII w., jest dwukondygnacyjny,

¹² <http://www.orawa.agrowczasy.com/>

¹³ <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=12>

¹⁴ Ibidem.

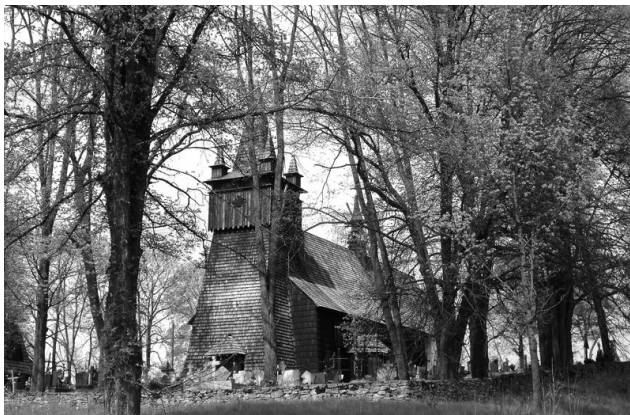
Zdjęcie 2 i 3. Skansen Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej
 Źródło: <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=12>

z obrazem patrona kościoła i parafii, św. Jana Chrzciciela, posągami św. Wojciecha i św. Stanisława oraz figurami świętych królów węgierskich. Zwieńcza go obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem. W ołtarzach bocznych znajduje się z jednej strony obraz Niepokalanej, z drugiej Ukrzyżowanie – kopia słynnego dzieła Rubensa. Organy XVIII w. posiadają klawiaturę ręczną. W posadce kościoła wmurowano kilka płyt nagrobnych, w tym m.in. pierwszego proboszcza w Orawce i budowniczego kościoła ks. Jana Szechowicza.

Wygląd zewnętrzny Kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Orawce oraz jego wnętrze przedstawiają zdjęcia 4 i 5.

Innymi zabytkami architektonicznymi na Orawie są jeszcze trzy kościoły:

- kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego w Jabłonce, z lat 1802–1817;

Zdjęcie 3 i 4. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Orawie
Źródło: <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=12>

- kościół parafialny pw. św. Marcina w Podwilku, pochodzący z 1767 r.;
- kościół parafialny pw. św. Łukasza Ewangelisty z lat 1762–1769 w Lipnicy Wielkiej.

Inne walory antropogeniczne na Orawie to:

- cmentarz przykościelny w Lipnicy Wielkiej,
- Parafialne Muzeum Regionalne w Chyżnem,
- figury kamienne,
- cmentarz żydowski w Podwilku,
- dzwonniczki loretańskie.

Wśród natomiast licznych walorów przyrodniczych należy na pierwszym miejscu wymienić Babiogórski Park Narodowy. Został on utworzony w 1954 roku. Obejmuje północną i południową stronę masywu Babiej Góry wraz z najwyższym

szczytem – Diablakiem (1725 m n.p.m.). Powierzchnia parku wynosi 3392 ha. BGPN został wciągnięty w 1977 roku na listę UNESCO światowego dziedzictwa przyrody¹⁵.

Na polskiej Orawie istnieją dwa leśne rezerваты przyrody: „Bembeńskie” i Na Policy”. Ponadto funkcjonuje także sześć pomników przyrody:

- grupa drzew lipy we wsi Podwilk,
- jawor w Zubrzycy Górnej,
- grupa drzew świerki w Jabłonce,
- jesion w Orawce,
- gruba jodła w Kiczorach,
- źródło siarczkowe „Jacka” w Lipnicy Wielkiej – Janiki.

Poza obszarami chronionymi wspomnianymi powyżej na Orawie występują także inne osobliwości przyrody. Należy wymienić Torfowiska Orawsko-Nowotarskie zwane inaczej puściznami. Są to rozległe obszary torfowisk wysokich. Powstały na płaskich, bezodpływowych terenach o nieprzepuszczalnym gruncie. Torfowiska zasilane są głównie opadami deszczu i są dość ubogie w składniki odżywcze (np. w azot).

Na Orawie znajdują się dwie piękne i rozległe polany: Piaskowa (Marysina) i Styrułowa (Ziembowa). Na obydwu halach bacowie prowadzą swoje stada owiec. Ponadto na baczowce na Ziembowej Polanie (Krzywań) można nabyć liczne, smaczkowite specjały pasterskie.

W Regionie Oraw licznie występują także źródła siarczkowe. Najbardziej znane i odwiedzane to: „Jacka”, „Emila”, „Heródkka” i „Jana”. Są dobrze oznakowane tablicami informacyjnymi. Woda ma właściwości lecznicze, co zostało potwierdzone przez badania w Katedrze Geologii i Geofizyki AGH w Krakowie.

5. ORAWA SŁOWACKA

Na terytorium Słowacji głównymi miejscowościami położonymi w Regionie Orawy są: Dolny Kubin, Trzciana, Namiestów, Twardoszyń. Z kolei najważniejsze ośrodki wypoczynkowe to: Zuberzec i Orawice.

Podobnie jak na polskich Orawach, słowacka część tej krainy również znana jest z rozwoju turystyki. Na Orawie słowackiej można uprawiać różne jej formy. Do najczęstszych należą turystyka kwalifikowana, turystyka krajoznawcza i turystyka uzdrowiskowa.

¹⁵ <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=13>

Zdjęcie 6. Kościół św. Katarzyny w Dolnym Kubinie

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Dolny_Kubin

Słowacka Orawa posiada atrakcyjne walory turystyczne, zarówno przyrodnicze, jak i kulturowe. Wśród głównych zabytków architektonicznych można wymienić Kościół św. Katarzyny w Dolnym Kubinie (zdj. 6).

Twardoszyn jest z kolei miastem powiatowym w środkowej Słowacji, w kraju żylińskim. Wśród największych atrakcji turystycznych tego miasta można wymienić Kościół Wszystkich Świętych (zdj. 5) oraz Galerię Marii Medveckiej, będącej wystawą obrazów malarki z tutejszej rodziny szlacheckiej. W okolicy miasta znajdują się natomiast atrakcyjne obiekty turystyczne – termalne kąpielisko w Oravicach i wielkie sztuczne Jezioro Orawskie.

Drewniany Kościół Wszystkich Świętych w Twardoszynie przedstawia zdjęcie 7.

Trzciana to z kolei miasto przygraniczne, niedaleko od granicy z Polską. Posiada dwa interesujące zabytki, kościoły, mianowicie kościół katolicki, trójnawowy, pierwotnie gotycki, przebudowany w duchu renesansowym w 1641 r. oraz kościół i klasztor franciszkanów przy Rynku, z lat 1706 i 1776, barokowy (zdj. 7).

Zdjęcie 6. Drewniany Kościół Wszystkich Świętych w Twardoszynie
Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Twardoszyn>

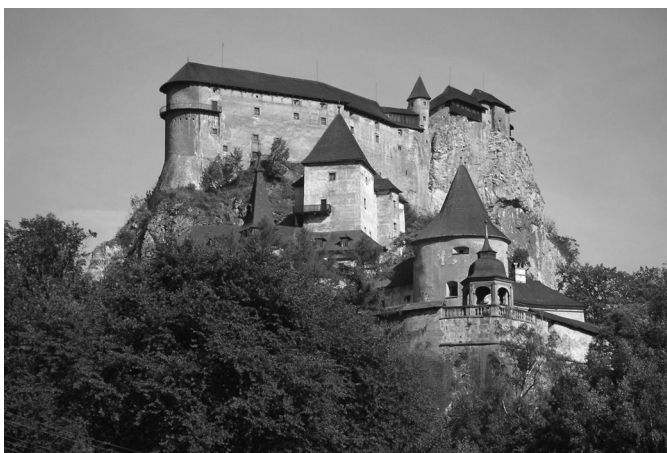
Zdjęcie 7. Rynek z Kościołem Franciszkanów
Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Trzciana_%28Orawa%29

W Namiestowie natomiast znajduje się renesansowy kościół pw. świętych apostołów Szymona i Judy z połowy XVII wieku. Most nad zatoką Jeziora Orawskiego łączy główną część miasta z dzielnicą *Slanická Osada*, w której działa największa w Słowacji zawodowa szkoła hotelarsko-gastronomiczna. Na jeziorze leży jedyna pozostałość po zatopionej wsi Slanica – wyspa *Slanický ostrov* z zabytkowym kościołem z XVIII wieku, obecnie muzeum. Północna część miasta to typowe socjalistyczne blokowisko, w którym mieszka ponad połowa ludności miasta. Centrum Namiestowa przedstawia zdjęcie 9.

Zdjęcie 8. Główny plac w Namiestowie

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Orawski

Zdjęcie 9. Zamek Orawski

Źródło: http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Orawski

Na Orawie znajduje się jeden z najpiękniejszych zamków na Słowacji. Zamek Orawski – bo o nim mowa – góruje nad miejscowością o nazwie Orawskie Podzamcze. Wznosi się na skale, 112 metrów nad lustrem rzeki Orawy. Położony jest niedaleko granicy Polski (od Korbielowa ok. 45 km a od Przełęczy Glinne ok. 40 km) (zdj. 10).

Słowacka Orawa słynie również z możliwości uprawiania turystyki narciarskiej. Ważnym centrum ruchu turystycznego i narciarskiego jest miejscowość Zuberzec. Znajduje się ona w odległości 30 km od przejścia granicznego Chochołów – Suchá

Hora. Położona jest w Dolinie Zuberskiej w Tatrach Zachodnich, u wylotu Doliny Rohackiej i Doliny Łatanej.

W Zuberzecu znajduje się Muzeum Wsi Orawskiej – założone w 1967 roku. Do skansenu sprowadzono domy z 74 wiosek i gospodarstw. Posiada 11 budynków, np.: drewniane chałupy, zabudowania gospodarskie, stodoły z klepiskiem, obory, chałupę pasterską, owczarnię, spichrze, ule, dzwonnice i drewniany kościół oraz imitację cmentarza, a także tradycyjne, ręcznie wykonane narzędzia¹⁶.

Kolejna turystyczna miejscowość to Orawice. Położona jest na wysokości 790 m n.p.m., u podnóża Tatr Zachodnich, u zbiegu dolin Michulczej, Bobrowieckiej Orawskiej i Cichej Orawskiej, w dolinie rzeki Orawicy. Jest ośrodkiem turystycznym o międzynarodowej renomie, oraz ze względu na położenie blisko Zakopanego chętnie odwiedzany przez Polaków. Orawice znane są przede wszystkim z gorących źródeł. Obecnie posiada dwa baseny termalne.

Pierwszy to Meander Park położony tuż przy granicy z Polską i tylko kilka km od Zakopanego. Z głębokości 1611 m wypływa naturalna woda geotermalna o temperaturze 58°C wykorzystywana do napełniania basenów o łącznej powierzchni aż 1545 m². Jest ona wysoko zmineralizowana, sodowo-wapienno-magnezowo-siarkowa z dużą zawartością żelaza. Baseny zawierają wiele różnych atrakcji – sztuczne fale wodne, jacuzzi, gejzer, strumienie masujące, grzyb wodny, a także natryski.

Drugi to Orawice Stare Kąpielisko – kąpiel w basenach z termalną, leczniczą wodą mineralną. Kąpielisko położone jest w niezwykle malowniczej górskiej okolicy na wysokości 800 m. n.p.m. Temperatura wody w dwóch basenach waha się w granicach 32–37°C. To pozwala funkcjonować kąpielisku przez cały rok, także zimą. Woda w basenach jest sodowo-wapienno-magnezowo-siarczana z wysoką zawartością żelaza i została zaliczona do najlepszych wód geotermalnych na Słowacji i ma właściwości lecznicze, zwłaszcza w odniesieniu do chorób narządów ruchu, kręgosłupa, dróg moczowych i nerek. Pierwiastek lit, zawarty w wodzie, wpływa kojąco na psychikę, co odczuwa się niemal natychmiast. Zaleca się je zwłaszcza ludziom narażonym na stres.

Z kolei najbardziej znanym walorem przyrodniczym słowackich Oraw jest Jezioro Orawskie. To jeden z największych sztucznych zbiorników na Słowacji, powstały na rzece Orawie, o powierzchni 35 km². Średnia głębokość wynosi 15 m, a przy ścianie zapory 36 m. Jezioro stanowi największy w północnej Słowacji ośrodek sportów wodnych. W czasie napełniania zalewu zatopiono całkowicie kilka wsi. Jedyną pozostałość po nich stanowią dwie małe wyspy: Slanicki Ostrov – na

¹⁶ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Zuberzec>

której znajduje się kościół p.w. Św. Krzyża i muzeum sztuki ludowej oraz Ptasi Ostrow – stanowiący dzisiaj rezerwat ptactwa wodnego. Po jeziorze kursuje statek pasażerski.

6. AKTYWNOŚĆ RÓŻNYCH PODMIOTÓW W ROZWOJU TURYSTYKI NA ORAWIE

W rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych na Orawie dużą rolę odgrywają władze lokalne w gminach: Lipnica Wielka, Jabłonka, Czarny Dunajec i Raba Wyżna. Najwięcej orawskich miejscowości – bo siedem – znajduje się w gminie Jabłonka.

Rada Gminy Jabłonki, mając na uwadze dynamiczne zmiany, jakie dokonują się po wejściu Polski w struktury europejskie, a które dotyczą również gminy Jabłonki uchwaliła zmiany w „Strategii rozwoju gminy Jabłonka na lata 2004–2010” poprzez rozszerzenie zakresu czasowego jej obowiązywania na okres 2004–2013 oraz aktualizację listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji. Wiele tych zamierzeń dotyczy uwarunkowań i źródeł finansowania rozwoju różnych form turystyki na Orawie.

Gmina Jabłonka w partnerstwie z Miastem Trstena na Słowacji otrzymała z programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej Polska – Republika Słowacka 2007–2013 dotację na realizację projektu „Centrum Kultury Górnej Orawy” w kwocie ponad dwa miliony euro, a dokładnie 2,167 tys. euro¹⁷. Dotacja pokryje 85% całkowitych kosztów, które będą wynosić 2,549 tys. euro. W ramach projektu w pobliżu budynku Urzędu Gminy Jabłonka powstanie nowoczesny dom kultury. Jest to największa dotacja pozyskana przez gminę Jabłonka. Miasto Trstena w ramach swojej części projektu wykona modernizację Domu Kultury w Trstenie za kwotę 1,991 tys. euro, natomiast dotacja wyniesie 1,692 tys. euro. W ramach współpracy planowane jest składanie kolejnych wspólnych projektów gminy Jabłonka i Miasta Trstena.

Ważnymi podmiotami zarządzającymi procesem rozwoju turystyki na Orawie są właściciele obiektów noclegowych. Od ich pracy, organizacji usług noclegowych i żywieniowych, a także rekreacyjnych zależy przyjazd turystów do danego obiektu. Prowadzący hotele, pensjonaty czy gospodarstwa agroturystyczne muszą efektywnie prowadzić działalność promocyjną. Muszą stosować różne formy komunikacji

¹⁷ <http://www.jablonka.pl/content/view/66/1/>

z rynkiem promując piękno Oraw, a także szczegółowo przedstawiać swoją ofertę noclegowo-żywnościową, oraz rekreacyjną.

Niezwykle istotną rolę w rozwoju turystyki na Orawie, w promocji tego regionu odgrywa Stowarzyszenie Rozwoju Orawy. Funkcjonuje ono od ponad trzech lat i jest bardzo ważnym podmiotem działającym na rynku turystycznym w tym regionie. Głównymi natomiast celami działalności tej organizacji są¹⁸:

- działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich z uwzględnieniem należytej ochrony oraz promocji środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych, a także równości szans;
- wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju (zwananej dalej LSR) przez Lokalną Grupę Działania (zwaną dalej LGD) w rozumieniu ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, przepisów wykonawczych do tej ustawy oraz przepisów programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 dla obszaru gmin Jabłonka i Lipnica Wielka (zwanego dalej obszarem działania LGD) oraz wybór projektów, które mają być finansowane w ramach strategii i projektów współpracy;
- promocja obszarów wiejskich oraz gmin położonych na obszarze działania LGD;
- podejmowanie inicjatyw i działań mających na celu pobudzenie aktywności społeczności lokalnych oraz ich czynny udział w procesie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich położonych na obszarze LGD, a także opracowaniu i realizacji LSR i innych programów pomocowych, a w ramach tego działania wspieranie i upowszechnianie idei samorządowej;
- upowszechnianie i wymiana informacji o inicjatywach związanych z aktywizacją ludności na obszarach wiejskich położonych na obszarze LGD;
- propagowanie działań na rzecz realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na obszarze działania Lokalnej Grupy Działania;
- pozyskiwanie partnerów w celu pozyskiwania źródeł finansowania Lokalnej Strategii Rozwoju, w tym z programów pomocowych;
- realizacja własnych programów i projektów;
- pozyskiwanie innych źródeł finansowania oraz opracowywanie i realizacja innych programów pomocowych, a także projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej;

¹⁸ http://www.leaderorawa.pl/m/images/stories/file/Statut_LGD_ostateczny.pdf

- promocja i organizacja wolontariatu;
- prowadzenie działalności szkoleniowej i wydawniczej;
- ochrona praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw.

7. PODSUMOWANIE

Region Orawy słynie z wybitnych walorów turystycznych. Zarówno na polskiej, jak i słowackiej stronie regionu istnieje wiele atrakcyjnych walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz liczne walory antropogeniczne, zarówno w sferze materialnej, a więc kościoły, cmentarze, skanseny, baseny termalne, szlaki turystyczne, trasy rowerowe, trasy narciarskie itp., oraz w sferze duchowej – ciekawe spuścizna duchowa w formie zwyczajów, tradycji, podań, legend.

Polska część Orawy jest zdecydowanie mniejsza od części tej krainy leżącej na Słowacji. Tym niemniej atrakcyjność przyrodniczo-kulturowa jest tutaj wysoka. Równocześnie funkcjonują na omawianym obszarze różnego rodzaju obiekty noclegowe, w tym dwa hotele zlokalizowane w Chyżnym. Zdecydowanie najwięcej wśród tych obiektów jest gospodarstw agroturystycznych.

W sposób niezwykle precyzyjny ukazana jest polska Orawa na Orawskim Portalu Turystycznym w Internecie. Można na nim uzyskać najistotniejsze informacje dotyczące bazy noclegowej i gastronomicznej, walorów turystycznych, w tym krajobrazowych i antropogenicznych. Przedstawiono także wiele walorów specjalistycznych, które umożliwiają na Orawie uprawianie różnych form turystyki specjalistycznej czyli kwalifikowanej. Ponadto z portalu można dowiedzieć się na temat obiektów kulturalnych i sportowych leżących w tym regionie.

W rozwoju turystyki na Orawie istotną rolę spełniają różne podmioty i instytucje. Ważną determinantą rozwoju usług turystyczno-rekreacyjnych jest działalność władz lokalnych w czterech gminach, w których zlokalizowane są miejscowości orawskie. Głównie dotyczy to gminy Jabłonka ponieważ na jej terenie znajduje się aż siedem miejscowości należących do Orawy. Ponadto właściciele obiektów noclegowych odpowiadają za standard i promocję swoich usług, a także promocję walorów turystycznych Orawy. Niezwykle prężnie działającym podmiotem w sferze rozwoju turystyki w tym regionie jest Stowarzyszenie Rozwoju Orawy. Organizacja ta promuje atrakcyjność przyrodniczo-kulturową Orawy, zdobywa środki finansowe na przedsięwzięcia turystyczne, a także prowadzi działalność szkoleniowo-edukacyjną.

BIBLIOGRAFIA:

- Gaworecki W.W., *Turystyka*, Warszawa 2003.
- Kantor R., *Między identyfikacją narodową a regionalną. Przypadek Polskiej Orawy*, „Studia Etnologiczne i Antropologiczne” 1997, t. 1.
- Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M., *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki*, Kraków 2003.
- Meyer B. (red.) *Wybrane aspekty obsługi ruchu turystycznego*, Szczecin 2004.
- Warszyńska J., Jackowski A., *Podstawy geografii turystyki*, Warszawa 1978.

Wykaz adresów internetowych

- <http://www.baltic.oferuje.pl/orawa.htm>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=10>
- [http://pl.wikipedia.org/wiki/Orawa_\(region\)](http://pl.wikipedia.org/wiki/Orawa_(region))
- <http://www.orawa.agrowczasy.com/>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=21>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=16>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=14>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=15>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=12>
- <http://www.orawa.turystyka.pl/index.php?go=13>
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Trzciana_%28Orawa%29
- <http://pl.wikipedia.org/wiki/Twardoszyn>
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Orawski
- <http://pl.wikipedia.org/wiki/Zubierzec>
- http://www.leaderorawa.pl/m/images/stories/file/Statut_LGD_ostateczny.pdf
- <http://www.jablonka.pl/content/view/66/1/>
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Doln%C3%BD_Kub%C3%ADn

Summary

The article describes the state and determinants of tourism development in Orawa. The author mainly focuses on Polish Orava. Many attractive tourism values, both environmental and cultural are presented in this article. Besides general information about the state of tourism infrastructure is shown. Different forms of accommodation sites are presented, too. Agritourism farms are the most, but there are two hotels, four guesthouses, two campings and others, too.

Different institutions play important role in tourism development on Polish Orava. Local authorities in districts promote their region and help to recreation and tourism services development. The activity of agritourism farms and other objects' owners is very necessary in this field, too. There is also an organization called "The Association for Orava Development"